

Михайла від імені мужів «бороцьких» 1636 р. У більшому з текстів перераховано велику групу вкладників (приблизно 17 осіб), вказано, що підписав Євангеліє Андрій Єфимович Борецький «за панованя» його милості пана Станіслава Олешка. У коротшому записі зазначено також ім'я місцевого священика отця Ігнатія. Дослідження дало можливість встановити, що йдеться про волинське село Борки (зараз Камінь-Каширського району Волинської області, Україна). Датовані записи показують, що незвичний збірний примірник Євангелія було придбано й вкладено громадою до храму на Волині.

Jolanta ZABARSKAITĖ

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

KUR DĖSIME KABLELĮ: UKRAINIETIŠKAI / LIETUVIŠKAI MAŠTANČIO DI KŪRIMAS NEGALIMAS DELSIMAS

Netolimoje perspektyvoje kalba bus vienas esminių mūsų gyvenimo valdymo veiksnių. Kalbos vaidmuo pasaulyje pasikeitė ir eksponentiškai stiprėja. Pasaulyje prasidėjo kalbos technologijų bumas, susietas su dirbtinio intelekto kūrimu ir dirbtinio intelekto praktinėmis aplikacijomis, jų integracija į duomenų analitiką ir valdymą, su kibersaugumu ir informacijos karais, su šiuolaikinių kompetencijų įgijimu visose srityse, nuo madų iki inovacijų vadybos, su 4.0 daiktų internetu, giliuoju mokymusi, neurotinklais ir t. t. Šie pasaulio pokyčiai yra kalbiniai pokyčiai, nes pasaulis, kuriame gyvename, yra arba skaitmeninis (internetinis menas, kriptovaliutos etc.), arba fizinis. Fizinis pasaulis yra beveik visas skaitmenizuotas (įvairios platformos, didieji duomenys, medijų turinys), net biologinis pasaulis taip pat sparčiai skaitmenizuojamas (fiziologinius žmogaus parametrus fiksuojantys prietaisai, kaupiantys duomenis internete). Su daiktų interneto atėjimu fizinės tikrovės, neturinčios skaitmeninio atitikmens, apskritai nebeliks. Mokslininkams ir inžinieriams buvo suformuluotas uždavinys suimituoti žmogaus smegenis, gebančias suprasti ir generuoti kalbą. Atsirado kompiuterinė neurolingvistika. Mašinas pavyko išmokyti mąstyti, suprasti mūsų norus, išreikštus kalba, ir savo mintis mums pateikti taip pat mūsų, žmonių, kalba. Turbūt mažai rasime žmonių, kurie nesinaudoja „ChatGPT“. Mes džiaugiamės, kad jis (o gal ji?) neblogai kalba lietuviškai ir ukrainietiška. Bet ar viskas čia gerai? Paprastai sakant, kalbą suprantame, nes mūsų smegenys aktyvuoja sąvokų ryšius. Baziniai ryšiai yra nekintantys, bet socialiniai ir kultūriniai ryšiai tarp sąvokų nuolat kinta. Pavyzdžiui, pasikeitė sąvokos karas ryšiai su kitomis sąvokomis tada, kai prasidėjo Ukrainos tragedija. Rašistai ir orkai, haimarsai ir bairaktarai, šlovė Ukrainai ir vokiečių divizija – viskas įeina į karo

sampratą čia ir dabar išgyvenamu tragišku laiku. Juos suaktyvina mūsų smegenys. DI, gaudamas informaciją iš tikrovės, pagal sudėtingus algoritmus aktualizuoja konkrečius ryšius ir sukuria konkrečios informacijos pluoštą. Informaciją sugeneruoja ir iškoduoja semantiniai ryšiai, sujungti į semantinius tinklus, ir vadinamieji žinių grafai – tikrovės faktų sąsajos, atsiradusios iš istorijos, kultūros ir gyvenimo būdo. Pavyzdžiui, *Holivudas* visada turės ryšį su *kinu*, o *lambordžinis* – su *prabanga*, *lietuvis* su *šaltibarščiais* ir *krepšiniu*, *ukrainietis* (lietuvio sąmonėje) su *didvyriu*, *baltistika* su *Anatolijumi Nepokupnu*, o *senosios Europos istorija* – su Marijos Gimbutienės *Deive Motina*. Va čia jau prasideda ir lietuvių kalbai ir lietuviškam mąstymui, ir ukrainiečių kalbai ir ukrainietiškam mąstymui svarbūs dalykai. Pranešime analizuojama antro lygio (kalbančio įvairiomis kalbomis) dirbtinio intelekto santykis su nacionaliniu pasaulėvaizdžiu ir pasaulėvoka. Tai aktualu kiekvienai nacionalinei bendruomenei, tarp jų ukrainiečiams ir lietuviams.

Ігор ВИННИЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут досліджень діаспори

ЛИТОВЦІ В ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: ПОСТАТІ

Висвітлюється зв'язок з Україною державних, політичних, громадських та релігійних діячів, очільників національного руху, науковців, педагогів, лікарів, просвітян, письменників, поетів, мистців, архітектів, інженерів, підприємців, винахідників, військовиків, спортсменів, подорожників, фінансистів та меценатів литовського роду. Внесок багатьох із них у розвій української науки і культури, освіти і підприємництва, інших царин діяльності, державного та громадського життя і до сьогодні, на жаль, належно не поцінований і не пошанований. Чого лише варта постать засновника геохімії, біогеохімії та радіогеології, вчень про біосферу, ноосферу, космізм, одного з засновників та першого Голови-президента Української Академії наук та Національної бібліотеки Української Держави (тепер – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського) Володимира Вернадського (1863-1945), який походив з давнього литовського роду Верна (Verna).

Завважено, що упродовж 10 років Інститутом досліджень діаспори (Київ) та співробітниками катедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка провадиться пошукова робота, що має на меті результуватись в Енциклопедичному довіднику